

ACJA GENERAL ELŻBIETY ZAWACKIEJ
Muzeum Pomorskie Armii Krajowej
oraz Wojskowej Służby Polek
Toruń, ul. Podmurna 93, tel. 0048 56 65 22 186
e-mail: fapak@wp.pl; www.zawacka.pl
IP 956 16 25 127; REGON 870502736
KRS 00000 41692
r-ku 82 1090 1500 0000 0000 5002 024

Amastasy Wadobny

Starogard Gd. - Weiherow

z J. Polska żyje - JOW.
Gr. P.

ks. Guttman Paweł Jan

przybr. nazwisko "Robak Paweł"

M: 1484/2378 Pom.

SPIS ZAWARTOŚCI TECZKI —

Guttman Jan Paweł
D.M.: 1484/2398 Dom.

Skarogrod Gd. 29, Polska
"Żyła", 5019 Gd. "Dom"

I/1. Relacja

h. - s. -

I/2. Dokumenty (sensu stricte) dotyczące osoby relatora —

I/3. Inne materiały dokumentacyjne dotyczące osoby relatora —

II. Materiały uzupełniające relację k. 3 s. 1-3

III/1 — Materiały dotyczące rodziny relatora —

III/2 — Materiały dotyczące ogólnie okresu sprzed 1939 r. —

III/3 — Materiały dotyczące ogólnie okresu okupacji (1939-1945) —

III/4 — Materiały dotyczące ogólnie okresu po 1945 r. —

III/5 — inne... —

IV. Korespondencja

V. Nazwiskowe karty informacyjne

h. 7

VI. Fotografie

brak

II. Materiały uzupełniające relacje -
Guttmann Paweł:

1. Nadolny Amastazy, biogram, Guttmann Paweł Jan,
[w:] Stow. biograficzny konsp. pomorskiej 1939-1945,
pod red. Zakrewskiej A. i Zawackiej E,
Tomu 1998, 2.4, s. 51-53, mikroop. k. 3 s. 103

Guttman Paweł Jan (1909-1962) przybr. nazw. „Paweł Robak”, ksiądz, członek org. „Związek Jaszczurczy”, „Polska Żyje” i TOW „Gryf Pomorski”.

Urodzony 6 V 1909 r. w Łęgu pow. Chojnice w wielodzietnej rodzinie urzędnika pocztowego Edwarda i Anny z d. Werner. Maturę zdał w 1929 r. w Państw. Gimnazjum Klasycznym w Starogardzie Gd. Teologię studiował w Sem. Duchownym w Pelplinie, gdzie 14 I 1934 r. otrzymał święcenia kapłańskie. Do 1939 r. pracował jako prefekt w gimnazjum humanistycznym w Tczewie. Wojna zastała go w grudziądzkim szpitalu (gdzie znalazł się na skutek złamania nogi), dzięki czemu uniknął aresztowania. Po kuracji przeniósł się do rodziny mieszkającej w Starogardzie Gd. Od połowy paździer-

S B & P 1939-1945, publ. red. 51
A. Zabnewskiej i G. Zawackiej, Tomni 1998, 2.4

2

nika 1939 r. podjął pracę duszpasterską w osieroconym z kapłanów mieście i zamieszkał na plebanii, gdzie przechowywał niektórych ukrywających się księży, m.in. ks. Lucjana Dambka. Dnia 3 XI 1939 r. został aresztowany, lecz po kilku dniach zwolniony. W styczniu 1940 r. zgłosił się u administratora apostolskiego diec. chełmińskiej, gdańskiego biskupa K. M. Spletta, który mianował go administratorem starogardzkiej parafii, zlecając mu równocześnie opiekę nad pozbawionymi swych duszpasterzy sąsiednimi parafiami. Hitlerowskie władze Starogardu początkowo go tolerowały, później jednak odrzuciły jego kandydaturę, bowiem nie posiadał niemieckiej przynależności państwowej. W tej sytuacji 10 IV 1940 r. ks. Guttmann został mianowany wikariuszem ks. Alfonsa Derza z Gdańska. Jednak i tego stanowiska nie mógł objąć z wyżej podanych powodów. Wówczas ks. Guttmann poprosił o urlop i zamieszkał u rodziny w Starogardzie, na co bp wyraził zgodę. Msze św. celebrował w kaplicy sióstr Elżbietanek. Podjął pracę w biurze przedsiębiorstwa swego szwagra, rodowitego Saksończyka. Zapewne w tym czasie nawiązał współpracę z polskim podziemiem. Latem 1941 r. przystąpił do utworzonej tam organizacji „Związek Jaszczurczy” (ZJ) i jakoby pełnił funkcję komendanta na miasto i powiat Starogard. Ks. Guttmann jeździł do Warszawy z raportami o stanie organizacyjnym ZJ w Starogardzie. Raporty te składał na ręce Mieczysława Dukalskiego – przedwojennego działacza ONR w Szkole Morskiej w Gdyni, już w tamtym czasie utrzymującego kontakty z księżmi – W. Gajdusem (Pelplin) i P. Guttmannem (Tczew), a w czasie wojny komendanta Okr. Pom. ZJ. W Warszawie Guttmann poznał także Czesława Dawidzkiego, członka Okręgowej (Pomorskiej) Delegatury Rządu RP na Kraj, na czele której stał Antoni Antczak. Odtąd Guttmann pozostawał w stałym kontakcie z Dawidzkim, który jako wysłannik Antczaka przyjeżdżał także do Starogardu. Ponieważ Guttmannem zaczęły interesować się władze wojskowe, starał się w styczniu 1942 r. u bpa Spletta o przydzielenie mu placówki duszpasterskiej. Popierał go w tym komisarz biskupi ze Świecia, ks. Franciszek Bulitta z diec. warmińskiej, który chciał go osiedlić w Pieniążkowie (pow. Świecie). Mimo kilkakrotnie ponawianych wniosków do namiestnika, nie uzyskał zgody. Dopiero za poparciem komisarza wejherowskiego, ks. Karola Knopa, otrzymał w maju 1942 r. skierowanie do Wejherowa na wikariusza i równocześnie administratora parafii Starzyno. W Wejherowie nawiązał ścisłą współpracę ze starszymi wikariuszami, księżmi Józefem Bartlem i Teodorem Plewą, angażując się w pomoc charytatywną świadczoną przez organizację „Pomoc Polakom”. Guttmann pełnił również zadanie łącznika z ośrodkiem warszawskim. W Warszawie zatrzymywał się u ks. L. Dambka, który w swej relacji podaje, że Guttmann, będąc u niego, posiadał wiele fałszywych niemieckich dokumentów. Niewątpliwie w związku z tą działalnością Guttmann często przebywał poza parafią. Dlatego też na wniosek ks. Knopa (któremu – jak podkreślił on – po bardzo uciążliwych pertraktacjach udało się uzyskać zgodę namiestnika na objęcie wikariatu przez ks. Guttmanna), biskup przypomniał (1 X 1942) o obowiązku rezydencji. Z korespondencji wiadomo m.in., że w końcu września tegoż roku Guttmann dłuższy czas przebywał w Starogardzie. W czerwcu i lipcu 1942 r. uczestniczył w rozmowach kierownictwa „Polska Żyje” i TOW „Gryf Pomorski”, których rezultatem było podporządkowanie się działaczy z org. „Polska Żyje” „Gryfowi”. Krótco potem w Wejherowie doprowadził do spotkania prezesa Rady Naczelnej TOW „GP”, Józefa Dambka, z Czesławem Dawidzkim, emisariuszem Antczaka.

3

W 1943 r., gdy TOW „GP” dotknęła seria aresztowań (uwięziono w Wejherowie księży - J. Bartła, T. Plewę, J. Bystronia i kilku innych) Guttman, ostrzeżony, schronił się u rodziny w Starogardzie. Jednak już 4 maja ujęto także jego i przewieziono do więzienia w Gdańsku. (Aresztowań dokonało gestapo berlińskie, gdyż przed policją gdańską ks. Knop był w stanie obronić swych wikariuszy, o czym tam wiadano). W dniu 6 VIII 1943 r. przewieziono Guttmana, jako jedyne go z tej grupy, do Berlina na specjalne przesłuchanie, skąd po trzech miesiącach powrócił do gdańskiego więzienia. Poddawany uciążliwym przesłuchaniom, wyróżniał się zdecydowaną postawą, nie wydając nikogo, nawet mimo konfrontacji. Następnie przebywał w obozach konc. Stutthof od 1 XI 1943 – 17 I 1944, Mauthausen od 4 II 1944 i Dachau od 1 XII 1944 – 29 IV 1945; nr obozowy 134 372. W Mauthausen pracował w obozowej aptece, wynosząc stamtąd lekarstwa i witaminy dla współwięźniów. W latach 1945-1951 był duszpasterzem polskich wysiedleńców w Niemczech zachodnich. W Stuttgarcie (Süddeutscher Rundfunk) prowadził polskie audycje radiowe i posługiwał się ps. „Ks. Paweł Robak”. W Niemczech odbył studia teologiczne. W 1952 r. wyjechał do USA. Latem 1962 r. odwiedził Polskę. Był profesorem na uniw. w San Diego (Kalifornia), gdzie zmarł 16 IX 1962 r. i tam został pochowany.

AMSt., relacje T. XXII s. 118 (rel. J. Potrykusa), T. XXIII s. 167 (rel. I. Genczy); A Diec. Pelplin, Akta pers. P. Guttmana (m.in. rel. ks. J. Bystronia i ks. A. Goetzego) oraz tamże Akta Adm. Apost. Diec. Chełmińskiej, sygn. 27 (Kreis Neustadt); sygn. 28 (Kreis Pr. Starogard); Chrzano wski B., *Związek Jaszczurczy...*, Ciechanowski K., *Duszpasterstwo Armii „Pomorze” w 1939 r. oraz udział księży w ruchu oporu na Pomorzu w latach okupacji hitlerowskiej*, Universitas Gedanensis R. 2: 1990 nr 4 s. 47; Tenże, *Życie i śmierć bohatera. Józef Dambek założyciel i kierownik TOW „Gryf Pomorski”*, Gdańsk 1980, s. 59; Doppke J., *Kościół katolicki na terenie pow. morskiego w latach okupacji hitlerowskiej 1939-1945*. [w:] *Kościół katol. na ziemiach Polski w czasie II światowej*, t. 13, Materiały i studia, z. 6, Warszawa 1985, s. 154-156, 172; *Encyklopedia Katolicka*, Lublin, t. VI, s. 410; Jacewicz W., Woś J., *Martyrologium polskiego duchowieństwa rzymskokatolickiego pod okupacją hitlerowską w latach 1939-1945*, Warszawa 1977, z. 2, s. 58; Liedtke A., *Wspomnienie pośmiertne o śp. ks. Janie Pawle Guttmanie*, Oredownik Diec. Chełmińskiej 14: 1963, s. 142-147; *Sł. Biogr. Pom. Nadw.*, t. 2, Gdańsk 1994; Piastowski S., *Udział księży diecezji chełmińskiej w ruchu oporu podczas II wojny światowej (Rejencja Gdańska)*, Pelplin 1989, s. 25, 72-73 (mps w Bibl. WSD w Peplinie); Stromski Z., *Pamięci godni. Chojnicki słownik biograficzny*, Bydgoszcz 1986, s. 128; Sziling J., *Polityka okupanta hitlerowskiego wobec Kościoła katolickiego 1939-1945*, Poznań 1970, s. 269; *Zeszyty do Historii Narodowych Sił Zbrojnych*, Chicago 1961, z. 1, s. 46-48.

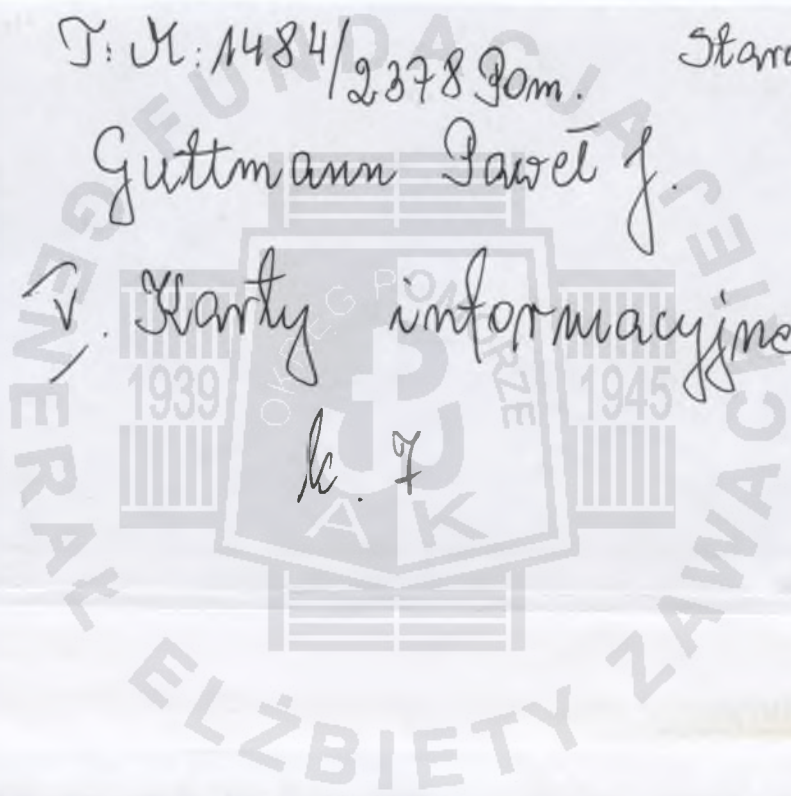
Anastazy Nadolny

T: K: 1484/2378 Pom.

Starogard
Gd.

Guttmann Jacek J.

✓ Karty informacyjne
lc. 7

ks. Gutman Paweł ^{Chojnice} Wejherowo
Pomoc Pol-
kom - Polska
Żyje!

Należał do aktywów org. Polska
Żyje! kierowany przez ks. Józefa
Bartla

zob. Biuletyn (Gryf) (Ciechanowski)
cz. 8, str. 9

Wz. II 101

9

Stargard

Tow
Gryf Pomorski

2

+

GUTTMANN Paweł Jan

przybr. nazw "Paweł Robak"

1909-1962 "Księżdz czł. org. Związek

Maszczurczy" "Polska Żyje"; TOW

"Gryf Pomorski". Aresztowany 1943

Oboz Stutthof, Mauthausen Dachau

USA - prof. uniwersytetu w San Diego

Zob. relacja. Anastazy Nadolny

Słownik Biograficzny Konspiracji

Pomorskiej 1939-1945, część 4

Fundacja "Archiwum Pomorskie Ak

Torun 1998

Dłut
2003

str 51, 52, 53

ms. Guttman Paweł ^{Teres} Wejherowo
"Polska Żyje" 3
↓
JOW Gr. Pom.

Reprezentował licrow. org. "Polska
Żyje" w czasie fuzji z JOW Gr. Pom →
VI 1942r.

str. 59 - Ciechanowski Komrad Żywe
i śmierć bohatera, golenisk 1980

482.TX 100

ks. GUTMANN

TCZEW ZJ

Członek starogardzkiej grupy ZJ utworzonej w początkach lipca 1941r. w Zelgoszczy, którą kierowali: Izydor Gencza ("Junak"), Paweł Wyczyński ("Wrzos"), Zygmunt Bączkowski. Aresztowania i akcja germanizacyjna zahamowały pracę ZJ w Starogardzie Gd. Część członków ZJ - Z. Bączkowski, A. Ossowski i Borkowski - uciekła do Warszawy i wstąpiła do AK. Tam dopiero realizowali program szkolenia wojskowego.

B. Chrzanowski, Działalność ZJ-NSZ, [w:] Walka podziemna..., s. 257, 258.
MGr'94

a
++

ks. Guttman Jan Paweł

Tzw 5
Wejherow
JOW Gr. P.

Nr. 6.05.1909 w Łogów k. Czersko,
zmarł 16.09.1962r. (Kalifornia - Berkeley²)

Dzięki poparciu ks. Karola Knopa,
komisarza wejherowskiego, w 1943r.
otrzymał wikariat w Wejherowie i
administrację Staszynę; awansowany
przez gestapo 3.05.1943r. (angażował się
w pomoc charytatywną na rzecz Polaków)
jako podjęszy i przyjmujący do
verte!

TOW "Gryf Pomorski" w celi więzien-
nej w Gdyni był poddawany tortu-
rom; osadzony w Stutthofie; po
kilkunastu miesiącach Mauthausen-
Gusen, potem Dachau, gdzie przeby-
wał do wywożenia; osiedle-
nie węgry.

zob.: Stronowski Zbigniew, "Pamięci
godni - chojnicki stor. biograficzny
1275 - 1980", z 1986 r. str. 128

red. W. 2000

Pomorsze
Sterogomd 6

Guttmann J. ks.

Podstąpić dnie zesłupie x budzeniu i utkrele-
nii patriotyzmu wśród młodzieży.

Zob. Protokół z VIII zebrańie „Środowiskie Pom.”
ŚZIAK. Ohr. Gdeisku ~~z~~ 2 3.02.92

J.N.M.

a

Gutman Paweł
- księgoz.

Starogard Gł.
Zw. Jasz. 7

Składak Dukalskiemu Mieczysławowi
raporty ze stanu organizacyjnego
Zw. Jasz. w Starogardzie.

rel: Dukalski Mieczysław
t. os. M-1018/1762 KO

486. XI 199

Guttman Paweł J.

ZECIANOWANE

